

JAHONDA YEVRROBLIGATSIYALAR BOZORINING JORIY HOLATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI

Muxitdinova Muyassar Ziyaviddinovna

O‘zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi dotsenti PhD

Muxiddinov Nuriddin Maxamadamin o‘g‘li

O‘zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

Annotatsiya: Maqolada xalqaro kapital bozori elementlari, uni tashkil qilish manbalari yoritib berildi. Jahon yevroobligatsiyalari nazariy, huquqiy asoslari tahlil qilindi. Ularni faoliyatlari o‘rganildi. Xalqaro ko‘lamda yevrobondlarning iqtisodiy mohiyati, samaradorligi va iqtisodiyotdagi ro‘li o‘rganildi. Xalqaro yevroobligatsiyalar bozorida qatnashuvchi iqtisodiyot sub‘ektlari majburiyat va huquqlari tahlil qilindi. Yevroobligatsiyalar bozorida harakatda bo‘lgan kapitallarning likvidligi, naflilik darajasi ko‘rsatgichlari yoritildi. Ushbu tizimning jahon tan olgan rivojlanish tendensiyalari keltirib o‘tildi, kelajakdagi istiqboli uchun xulosa va takliflar berildi.

Kalit so‘zlar: yevrobond, emitent, emissiya, bozor, investitsiya, kapital.

Kirish Iqtisodiyotdagi pul bilan ta‘minlangan ehtiyojlarning hammasini qondirish ichki bozor, ichki resurslar bilan imkoni mavjud emas. Davlat yuqori darajada o‘zining ichki mahalliy iqtisodiyot salohiyatiga tayanib ish yuritadi. Shu bilan birga mamlakatga xorijiy resurslarni jalb qiladi. Mavzuning dolzarbliligi shundan iboratki, xalqaro kapital bozordagi resurslarning harakatlanish yo‘nalishlari har doim xo‘jalik sub‘ektlari tomonidan diqqat markazida bo‘lishi lozim. Yevrobondlarning jahon miqiyosida talab va taklif ko‘rsatgichlari ularga bo‘lgan munosabatni o‘zgartiradi. Yevrobondlarga bo‘lgan talab qanchalik ko‘paysa, uning huquqiy asoslari mustahkamlanadi.

Inqirozga qarshi salohiyat nuqtai nazaridan, yevrobondlarning jahon bozorida muvaffaqiyatli joylashuvi mamlakatga investitsion resurslar oqimini ko‘payishiga va iqtisodiyot muhitining moliyalashtirish salohiyati ortishiga olib keladi.

Jahon yevroobligatsiyalar bozori barqaror ishlashini ta‘minlash uchun, yevrobondlarga bo‘lgan ishonchni kuchaytirish muhim. Yevrobondlar tizimining har bir sub‘ektlari majburiyatlari bajarilishini nazorat qilib turish, huquqiy asoslarini amaliyotda ishlashini ta‘minlash muhim. Yevrobondlarning barqaror ishlashi ushbu sohada faoliyat yuritadigan investorlar sonini ortishiga ham bog‘liq.

Yevrobondlar bozori iqtisodiy manfaat izlagan sub‘ektlarni bir-biri bilan uchrashtiradi. Ularning naflilikka erishishdagi ehtiyojlarini qondirishda amaliy yordam beradi.

Tahlil va natijalar

Globalashuv sharoitida XXI asr jahon fond bozori quyidagi rivojlanish tendensiyalari o‘ziga xosdir:

- rivojlangan bozorlarning kapitallashuvdagi yuqori ulushini saqlab qolish jahon fond bozori;
- qimmatli qog‘ozlar va moliyaviy operatsiyalar hajmini oshirish asboblari;
- moliya institutlarini birlashtirish (birjalar, infratuzilma tashkilotlari va boshqalar),
- tranzaktsiyalar va hisob-kitoblar bo‘yicha Internet texnologiyalarini rivojlantirish fond bozori;
- aktivlarni sekyuritizatsiyasining rivojlanishi, yangi turdagi qimmatli qog‘ozlarning paydo bo‘lishi;

Bu tendensiyalar integratsiyani rivojlantirish uchun sharoit yaratadi. Milliy bozorlar jahon bozori bilan o‘zaro bog‘langan, ya‘ni, milliy fond bozorlarining jahon qimmatli qog‘ozlar bozoriga integratsiyalashuvi qimmatli qog‘ozla emissiyasini ko‘paytirmoqda.

Shunday qilib, tendentsiyalarni aniqlash biz quyidagi yo‘nalishlarda ishlaymiz:

- 1) fond bozori kapitallashuvining o‘zgarishi;
- 2) qimmatli qog‘ozlar bilan operatsiyalar hajmining o‘zgarishi va moliyaviy vositalar;
- 3) moliya institutlari faoliyatidagi o‘zgarishlar;
- 4) fond bozori va texnologiyalari infratuzilmasini o‘zgartirish tranzaktsiyalari;
- 5) hosilaviy moliyaviy vositalar bozorini rivojlantirish.¹

Zamonaviy jahon xalqaro iqtisodiyoti tovar aylanishi va ishlab chiqarish omillariga xizmat ko‘rsatish bilan bevosita bog‘liq bo‘lmagan, garchi ularning o‘zaro bog‘liqligi va o‘zaro ta‘siriga asoslangan bo‘lsa ham, mustaqil xalqaro moliyaviy sohasiz imkonsiz bo‘lib qoladi. 20-asrning so‘nggi o‘n yilligidagi jahon moliya bozorining muhim ajralib turadigan xususiyati alohida mamlakatlarning alohida, ilgari alohida bo‘lgan moliyaviy tizimlari o‘rtasidagi integratsiya jarayonlarining o‘rishidir. Bu jarayonda jahon fond bozori va uning asosiy qismi – qimmatli qog‘ozlar bozori katta rol o‘ynaydi. Integratsiya jahon xo‘jalik munosabatlarining baynalmilallashuvi va globallashuv jarayonining ifodasi sifatida nafaqat rivojlangan mamlakatlar qimmatli qog‘ozlar bozorlarining yaqinlashishi va qo‘shilishida, balki jahon qimmatli qog‘ozlar bozorining shakllanishi va orbitasiga kirib borishida ham namoyon bo‘ladi. Zamonaviy jahon moliyaviy iqtisodiyotining eng muhim elementlaridan biri - evroobligatsiyalar bozori va undan faol foydalanish. Chiqishning o‘zi va juda qisqa muddatli bo‘lsada, unda etarlicha qobiliyatli ishtirok etish nazariya va amaliyot nuqtai nazaridan katta qiziqish uyg‘otadi. Tanlangan mavzuning dolzarbligi evrobondlar bozorining rivojlanish istiqbollari o‘rganish zarurati bilan kuchaydi.

Evroobligatsiyalar bozorini rivojlantirish muammolarini zamonaviy jahon moliya bozori rivojlanishining yetakchi tendentsiyalaridan alohida ko‘rib chiqish mumkin emas. Bundan tashqari, ushbu tendentsiyalarning ba‘zilari ilmiy adabiyotlarda ma‘lum darajada yoritilgan bo‘lsada (masalan, qimmatli qog‘ozlar bozorini transmilliylashtirish jarayonlari, moliya bozorini sekyuritizatsiya qilish va boshqalar), tadqiqotchi ularni qidirishni hali tugamagan.²

Xulosa

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, yevrobondlarning jahon miqiyosida talabning yuqoriligi, yevrobondlarning qay darajada samaradorligini, likvidlilik darajasi yuqoriligini ko‘rsatadi. Yevrobondlar bozori xalqaro maydonda iqtisodiyot integratsiyasini qo‘llab-quvvatlaydi. Xalqaro resurs bozori kapitalarini harakatini tezlashtiradi. U yordamida ko‘plab bozorlarda qiymat yaratiladi va iqtisodiyotning real sektorini rivojlantiradi. Yevrobondlar bozorining rivojlanishi dunyo boylab yalpi extiyojni qondirilishini ta‘minlaydi. Davlatlarning iqtisodiyotini ko‘tarishda amaliy yordam eradi. Yevroobligatsiyalar bozorida yurtimizning ishtirokini ko‘paytirish bugungu kunning muhim islohatlaridan. Xo‘jalik sub‘ektlarimizning moliyaviy barqarorligini ta‘minlash iqtisodiyotimizni ko‘tarib turadigan asosiy yo‘nalishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1.S.E.Elmirzayev, M.N.Raxmedova, H.Xoliqov “Suveren yevroobligatsiyalardan tushgan mablag‘larning qayta taqsimlanishi va ularning samaradorligi”, “Xalqaro moliya va hisob” imiy electron jurnali. 3, iyun, 2020-yil

¹ S.E.Elmirzayev, M.N.Raxmedova, H.Xoliqov “Suveren yevroobligatsiyalardan tushgan mablag‘larning qayta taqsimlanishi va ularning samaradorligi”, “Xalqaro moliya va hisob” imiy electron jurnali. 3, iyun, 2020

² N.N.Hasanov “Theoretical and methodological approaches to attracting financial resources from the capital market to the corporate sector”. “International Journal of Innovation and Economic Development”. Pages 30-35, February 2020

2.N.N.Hasanov “Theoretical and methodological approaches to attracting financial resources from the capital market to the corporate sector”. “International Journal of Innovation and Economic Development”. Pages 30-35, February 2020.

3.Xorijlik iqtisodchi olimlar Cull va Martines Peria fikriga ko‘ra banklar o‘z faoliyatini yanada rivojlantirish va yuqori samaradorlikka erishish uchun riskni diversifikatsiya qilgan holda xorijiy mamlakatlarda operatsiyalarini amalga oshiradi. Xalqaro fond bozori, 2010.

4.Uzoq xorij tadqiqotchi olimi Anders Lindgren -Yevroobligatsiyalarning nazariy asoslari., 2011.